

Utredningen om en stärkt minoritetspolitik (Ku 2016:02) Frågelista till referensgruppen för de nationella minoriteterna.

Inledning

Syftet med denna fråga är att utredningen ska fånga upp synpunkterna från minoriteterna och bilda underlag för det fortsatta utredningsarbetet. Frågelistan kan utgöra utgångspunkt för en första diskussion vid mötet den 8 december 2016. Vi önskar även att ni tar med er dessa frågor till era respektive organisationer och att ni fyller i era svar direkt i detta worddokument och epostar tillbaka till oss under första veckan 2017.

De flesta frågor är öppna men vi är tacksamma för om ni kan lämna - konkreta exempel och liknande till svar. Vi vill även att ni när ni lämnar era svar beaktar situationen på såväl nationell som regional och lokal nivå.

En numrerad kopia av utredningens direktiv bifogas denna frågelista. Hänvisningarna inom parentes avser den numreringen.

Utmaningar och möjligheter

- Hur ser utmaningarna/problemen ut generellt när det gäller den minoritet ni företräder?
- Finns det några särskilda utmaningar när det gäller jämställdheten mellan män och kvinnor kopplade till er minoritet? Har kvinnor och män olika behov på något eller några områden?
- Vilka möjligheter att förbättra situationen för er minoritet ser ni?

Svar: Vissa frågor har halkat efter hela tiden, till exempel utbildningsfrågorna, trots att de är bland de viktigaste för den sverigefinska minoriteten och trots att Europarådet gång på gång kritiserat Sverige när det gäller utbildningen.

Utbildningssituationen för finskans del är i dag i praktiken betydligt sämre än år 2000 när Sverige ratificerade konventionerna. Idag finns endast 5 sverigefinska skolor kvar, efter av Sverigefinska skolan i Göteborg förlorade tillståndet i december 2016. Det är i

praktiken omöjligt att få tillstånd till nya friskolor - tre försök har gjorts de senaste åren av befintliga huvudmän för friskolor. Samtliga har nekats tillstånd. Det kan starkt ifrågasättas om den sverigefinska minoriteten med nuvarande utveckling de facto ens kan nyttja rätten att, enligt artikel 13 i ramkonventionen, "inrätta och driva sina egna enskilda utbildningsinstitutioner". De strukturella och rättsliga problem som påtalats i rapporten "Marginalized and Ignored" och senare i "Lost Momentum" kvarstår. De utredningsdirektiv som regeringen nyligen beslutat om är fortfarande inte sådana som krävs för att de nationella minoritetsspråken ska kunna bevaras i Sverige på längre sikt – det bevarandeprogram som föreslogs i SOU 2006:19 sid 395- var betydligt mer långtgående och det betonade vikten av ett samlat grepp om frågan. Även Europarådet har efterlyst en genomtänkt svensk plan för utbildningsfrågorna. De under hösten 2016 lämnade utredningsdirektiven är mycket snäva. *Därför behöver utbildningsfrågan och dess betydelse för minoritetsspråkens framtid belysas även i denna utredning.*

Skillnaderna mellan behoven hos sverigefinska män och kvinnor torde inte vara betydande när det gäller minoritetspolitiken, men vi vet inte säkert eftersom det saknas data och kartläggningar.

Det minoritetspolitiska arbetet kräver en hög grad av aktivitet och engagemang hos minoritetsföreträdare. Det som är svårigheten är dock att många blivit frustrerade när utvecklingen verkar ha avstannat, inte minst när det gäller utvidgningen av det finska förvaltningsområdet. Arbetet med förvaltningsområdet gjorde att allt fler sverigefinnar blev medvetna om sina rättigheter och engagerade sig i den kommunala minoritetspolitiken, vilket i sin tur visade för kommunen att det fanns ett genuint intresse för minoritetsfrågorna. Nu är osäkerheten stor när det gäller förvaltningsområdets framtid, vilket är ett stort hinder för det fortsatta arbetet. I de kommuner som redan ansökt men nekats anslutning är besvikelsen och frustrationen stor.

Det behövs intensifierade insatser för att arbeta med attityder, öka kunskapen om nationella minoriteter generellt och specifikt bland beslutsfattare och tjänstemän, konkreta samordnade insatser för att bygga kapacitet och långsiktiga strukturer i kommunerna. Idag finns det fortfarande finskspråkig personal att tillgå på många orter, men för närvarande pågår ett generationsskifte. Det innebär att man behöver arbeta systematiskt och långsiktigt för att säkerställa tillgången till språkkunnig och kulturkompetent personal.

Demografiskt står kommunerna också inför en rad utmaningar. Antalet äldre sverigefinnar ökar drastiskt de närmaste åren och det innebär en stor utmaning för kommunerna. Problematiken och den demografiska statistiken finns beskriven i rapporten

*”En del av Svenska kyrkan - Kartläggning av det diakonala arbetet på finska och meänkieli” (2016) – bifogas, se även ppt-presentation från äldreseminarium på finska ambassaden våren 2016. Det innebär att det är **nu** kommunerna behöver förbereda sig för de ökade antalet äldre sverigefinnar i behov av äldreomsorg. Det kräver utbildningsinsatser och samordning och det behövs också koordinering mellan kommuner.*

Det behövs också ett strukturerat och långsiktigt revitaliseringsarbete för att stärka det finska språket i Sverige – i enlighet med den förstudie om etablering av språkcenter för meänkieli och finska som lämnades till regeringen i november 2015. Bristen på fasta strukturer och avsaknad av ett officiellt, språkpolitiskt handlingsprogram är de största problemen för revitaliseringen av finskan i Sverige. Kortvariga revitaliseringsprojekt i en situation där stödet från utbildningsväsendet och samhället i övrigt är bristfälligt kan inte stärka och utveckla finska språket i Sverige tillräckligt för att det ska kunna bevaras på sikt och bli ett samhällsbärande språk.

Är lagen om nationella minoriteter ändamålsenlig?

- I vilka avseenden fungerar lagen väl respektive dåligt?
- Om ni anser att lagen har brister, vad skulle enligt er uppfattning krävas för att lagen skulle bli mer ändamålsenlig?

Svar: Det krävs mer preciseringar när det gäller vissa formuleringar (se nedan). Det är också en stor brist att skolfrågorna inte finns med i lagen. Bestämmelsen i 4 § om barns rätt att utveckla en minoritetsidentitet och använda det egna språket borde kompletteras med en formulering där man signalerar att detta även är en del av skolans ansvar.

Förskola på minoritetsspråken (p. 9 i direktiven)

- Vilka behov, utmaningar och möjligheter ser ni när det gäller att anordna förskoleverksamhet på minoritetsspråken så att verksamheten bidrar till revitaliseringen av språken?
- Enligt 17 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (LNMM) ska kommuner erbjuda en plats i förskola eller annan pedagogisk omsorg som bedrivs helt eller delvis på finska, meänkieli respektive samiska. Vilken är er uppfattning om hur denna skyldighet har hanterats i praktiken? Ser ni några lösningar i de fall det finns brister? Finns det goda exempel?

Svar: Formuleringen "helt eller delvis" är besvärlig eftersom den kan tolkas på så många olika sätt. Det finns exempel från olika kommuner där man ansett att surflattor eller finskspråkiga böcker är ett tillräckligt stöd även om ingen i personalen kan finska. Uttrycket "delvis" måste preciseras på något sätt för att förskolan verkligen kan bidra till språkrevitalisering. En ytterligare svårighet är att alltför många kommuner generellt avskaffat de språkkunniga modersmålspedagogerna och ersatt dem med ett interkulturellt arbetssätt i förskolan. Då är faran stor att även finskspråkiga modersmålspedagoger försvinner inom förvaltningskommunerna. I Uppsala fick den lokala samrådsgruppen påpeka att de finsktalande barnen har en speciell rätt till förskoleverksamhet helt eller delvis på finska. Först ansåg kommunen att det räckte med den existerande finskspråkiga avdelningen i en förskola för att uppfylla lagens krav, men efter påtryckningar från samrådsgruppen blev de nationella minoritetsbarnens modersmålspedagoger generellt undantagna och får fortsätta sitt arbete i olika förskolor. Det finns en stor risk att även andra kommuner anser att en enda finsk avdelning räcker och att man inte behöver tänka på de finsktalande barn som finns på de övriga förskolorna. Informationen till minoriteterna kan också brista så som det gjorde i Uppsala när kommunalpolitiker blev interjuade om avskaffandet av modersmålspedagogerna i kommunen men aldrig nämnde att detta inte gällde nationella minoriteter.

- Romani chib och jiddisch är erkända minoritetsspråk, men någon skyldighet motsvarande 17 § LNMM finns inte beträffande dem. Finns det behov av förskola eller annan pedagogisk omsorg på dessa språk och vilka är i så fall utmaningarna och möjligheterna när det gäller att tillgodose de behoven?

Svar: ---

Vård och omsorg för de nationella minoriteterna (p. 10-12)

I utredningens uppdrag ingår flera frågeställningar kopplade till minoriteternas hälsa

- Vilka utmaningar och möjligheter ser ni när det gäller hälsosituationen inom er minoritet?
- Enligt 18 § LNMM ska kommuner inom förvaltningsområde erbjuda äldreomsorg utförd av personal som helt eller delvis behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Vilken är er uppfattning om hur denna skyldighet har hanterats i praktiken? Ser ni några lösningar i de fall det finns brister? Finns det goda exempel?

Svar: En del äldre data finns om sverigefinnars hälsa. Denna behöver uppdateras och kompletteras för att ens kunna svara på frågan. Vi vet helt enkelt inte.

Formuleringen "helt eller delvis" i 18 § är problematisk. Det förekommer att man hänvisar till att det finns någon på äldreboendet som kan finska trots att de finsktalande äldre sällan eller aldrig får träffa personen i fråga. Ingen struktur finns för att säkerställa att den finsktalande personalen och de finsktalande äldre möts regelbundet, eller att äldreomsorgen faktiskt erbjuds på finska. Här finns det också en tendens att kommunen anser att lagens paragraf är uppfylld om det finns en finskspråkig avdelning eller ett finskspråkigt äldreboende i kommunen trots att det kan finnas många äldre som finns på andra boenden men ändå har rätt till minoritetsspråket.

När kommunen anlitar externa utförare/upphandlar äldreomsorgstjänster, kan man riskera att minoritetsspråken hamnar i skymundan. När Uppsala kommun anlät Attendo för att skapa ett finskspråkigt äldreboende, glömde man bort att nämna i avtalet att finska skulle användas som arbetspråk. När problem uppstod, exempelvis när personalen förbjöds att tala finska med varandra, fick samrådsgruppen arbeta hårt för att ändra på situationen. Det fanns, och kanske fortfarande finns, ett allmänt förbud hos denna utförare att använda andra språk än svenska i verksamheten, vilket kan leda till sådana här resultat.

Bestämmelsen borde därför preciseras så att kommunens skyldighet att erbjuda äldreomsorg på minoritetsspråket säkerställs, även om kommunen väljer att upphandla sådana tjänster.

- Romani chib och jiddisch är erkända minoritetsspråk, men någon skyldighet motsvarande 18 § LNMM finns inte beträffande dem. Finns det behov av äldreomsorg på dessa språk och vilka är i så fall utmaningarna och möjligheterna när det gäller att tillgodose de behoven?
- Vilka behov av att bli bemött på minoritetsspråket ser ni inom annan vård och omsorg än äldreomsorgen? Finns det starkare behov inom någon särskild typ av vård eller något särskilt omsorgsområde?

Svar: Det finns ett stort behov bland de äldre att bli bemött på finska inom annan vård än äldreomsorgen, både när det gäller vård på sjukhus och i hemmet.

Tidigare kartläggningar, bl.a. SOU 2005:40 sid 463, SOU 2006:19 sid 396-, visar att det finns behov av att erbjuda hälso- och sjukvård på finska, eftersom den enskilde då

ofta befinner sig i en särskilt utsatt situation. Det finns också situationer där gränsen mellan äldreomsorg enligt socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen kan vara svår att definiera eller situationer då t.ex. äldre skickas mellan äldreomsorgen och hälso- och sjukvården. Från ett minoritetsperspektiv kan det försvåra för den enskilde att dessa bedrivs av olika huvudmän där landstingens ansvar för hälso- och sjukvård idag inte omfattas av rätten till vård på minoritetsspråk.

Det har också framkommit att personer som behöver assistans eller särskilt stöd på grund av funktionsnedsättning inte omfattas av rätten till omsorg på minoritetsspråket. Därför behövs en översyn av kopplingen mellan bestämmelserna i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och minoritetslagens bestämmelser om rätt till omsorg. Funktionsnedsatta är särskilt utsatta och en rätt till omsorg på minoritetsspråket behöver införas. Även FN-konventionen om funktionsnedsattas rättigheter innehåller bestämmelser som har betydelse för individer som tillhör en nationell minoritet (särskilt art 19 om tillgång till assistans och art 30.4 rätt till kulturell och språklig identitet, samt artiklar 3, 5.4, 7.2 och 25). Så som det är idag bär många minoritetsfamiljer en orimlig börda för sina anhörigas vård och många funktionsnedsatta tvingas leva i språklig isolering. Detta är ovärdigt och indirekt diskriminerande för enskilda individer och deras familjer.

Inflytande och delaktighet (p. 13-15 i direktiven)

- Hur ser förutsättningarna ut för minoriteternas organisationer att delta i samråd och att i övrigt utöva inflytande för minoriteternas räkning?

Svar: På vissa håll fungerar det, men förutsätter mycket aktiva minoritetsmedlemmar som kan disponera sin tid efter eget behov. Därför kan det finnas en risk att gruppen pensionärer blir överrepresenterad, särskilt om samrådsmötena hålls under ordinarie arbetstid.

- Hur ser ni på de nationella minoriteternas möjligheter i övrigt att utöva inflytande, vara delaktiga och delta i samråd idag? Vilka utmaningar finns?

Svar: Väldigt lite reellt inflytande, svårt att få gehör i de viktigaste frågorna (skola, lärarutbildning). De generella problemen har beskrivits bl.a. i Länsstyrelsens årsrapporter (samråd på tjänstemannanivå, informativ istället för beslutande karaktär, samrådsmötenas förläggning etc). En möjlighet att förbättra arbetet skulle kunna vara att

uppföljningsmyndigheten ges föreskriftsrätt att ange vilka krav som skulle kunna ställas på väl fungerande samråd.

Sverigefinländarnas delegation har genomfört egna kunskapshöjande insatser bland lokala sverigefinska minoritetsföreträdare, främst i form av seminarier. Vid dessa seminarier har det blivit mycket tydligt att behovet bland lokala företrädare att lära sig mer om minoritetslagen, samrådskyldighet, statsbidragens användning etc är mycket stort. För att delaktigheten ska kunna bli bättre krävs det kapacitetsbyggande insatser för minoritetsorganisationer. Men riksförbunden och parafyorgan klarar inte ensam denna stora arbetsuppgift.

- Hur ser ni på hur det statliga organisationsbidraget beslutas och fördelas? Utredningen kommer i denna del att beakta det förslag som tidigare lämnats i frågan (se departementspromemorian DS 2015:38).
- Vilka utmaningar och möjligheter finns när det gäller minoritetsungdomars inflytande och delaktighet?
- Finns det några skillnader mellan män och kvinnor när det gäller deltagandet i samråd och utövandet av inflytande?

Svar: Den nuvarande utformningen är problematisk för minoritetsorganisationernas arbete. Ett parafyorgan som Sverigefinländarnas delegation är inte berättigad till ersättning som bygger på antalet lokalavdelningar. Den fasta delen av ersättningen är så pass liten att Delegationen inte kan ha ett fast kansli med anställd eftersom statsbidraget är så lågt. Även den fasta delen av statsbidraget har minskat eftersom antalet minoritetsorganisationer ökat. Konsekvensen blir att resurserna för att bedriva effektivt minoritets- och påverkansarbete är begränsade.

Andelen unga som deltar i samråd behöver öka. En viktig del i detta är de lokala minoritetsrådets utformning. Det finns exempel på kommunala arbetsätt där man lyckats öka ungas andel i samrådsgrupperna. Ett sådant exempel är Västerås kommun. Sverigefinländarnas delegation har i remissvar rörande SOU 2016:19 uttalat att föreslagna kunskapshöjande insatser som görs rörande barnkonventionens bestämmelser också måste komma nationella minoritetsorganisationer till del – rätten till inflytande för barn och unga är en sådan rättighet.

Kvinnor visar mer intresse för lokala samråd, verkar det som.

- Finns det några frågor eller politikområden där samråd sällan förekommer?

- Har ni några förslag på konkreta förändringar som ni skulle vilja se när det gäller området inflytande och delaktighet?

Svar: Se ovan

Hur fungerar den statliga uppföljningen och samordningen (p. 16 i direktiven)?

I utredningens uppdrag ingår att utvärdera effektiviteten och kvaliteten i den samordning och uppföljning som Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget ansvarar för. Hur ser ni på det arbete som dessa myndigheter har bedrivit? Vilka utmaningar och problem med, respektive möjligheter att förbättra, samordningen och uppföljningen finns?

Svar: Mycket yttlig uppföljning, ingen djupare analys, inget händer trots att brister kommer fram även där. Samordningen mellan statliga myndigheter behöver förbättras. Frustrerande för minoriteterna att alla, även olika myndigheter och själva Länsstyrelsen, känner till bristerna men inget kan göras eftersom lagen är så tandlös. Eftersom Länsstyrelsen de facto saknar minoritetsprälig kompetens är det svårare för enskilda att ta kontakt med uppföljningsmyndigheten. I det reformerade minoritetsarbetet måste det vara en självklarhet att tillsyns/ uppföljningsmyndigheten faktiskt har adekvata och kvalificerade språkkunskaper i berörda minoritetspråk.

Erfarenheterna visar att många kommuner inte fått tillräckligt med stöd från Länsstyrelsen – detta har bl.a. beskrivits i rapporten "Lost Momentum" (sid 12-13). Detta innebär att minoritetslagens möjligheter inte används fullt ut eller på ett effektivt sätt. Ett av skälen till minoritetsreformens införande av tydligare statlig samordning och uppföljning var ju att resurser ska användas effektivt och att samordningsvinster ska nyttjas. Med ett tydligare och aktivare stöd från uppföljningsmyndigheten skulle kommunerna, framför allt i förvaltningsområdena, kunna bli effektivare och mer enbetydliga i de tjänster/ service som erbjuds medborgarna. Effektivitetsmöjligheter slösas nu bort genom ett passivt förhållningssätt och en restriktiv tolkning av vad som anses vara uppföljningsuppdraget.

En grundläggande princip inom förverkligande av mänskliga rättigheter är att det måste vara möjligt för rättighetsbärarna att utkräva ansvar av skyldighetsbärarna. Detta är i praktiken omöjligt idag enligt minoritetslagen. Enligt Sverigefinländarnas delegation finns det därför anledning att åter igen lyfta frågan om införande av operativ tillsyn av minoritetslagen. Detta föreslogs i SOU 2005:40 och SOU 2006:19 men regeringen valde att inte genomföra det då man ansåg att det inte var frågan om operativ tillsyn i

tillsynsutredningens mening (SOU 2004:100). I propositionen 2008/09: 158 sid 49 konstaterades att det saknades beredningsunderlag för att införa sanktioner. Men det är just detta som skulle behöva tas fram! Europarådet har också ställt sig bakom den förra minoritetsutredningens förslag att införa tillsyn (prop 2008/09:158 sid 43). Det måste, enligt Sverigefinländarnas delegation, finnas en instans som enskilda kan vända sig till när kommuner och landsting inte lever upp till sina minoritetsåtaganden.

Förbättrade kvalitativa data om minoriteterna (p. 17 i direktiven)

På vilka områden ser ni att det finns ett behov av mer kunskaper om de nationella minoriteterna? Vilka möjligheter till datainsamling – som respekterar individens integritet – ser ni som inte tas tillvara på idag? Vilka svårigheter ser ni?

Svar: Kunskapen om den sverigefinska minoritetens faktiska behov och förutsättningar är ytterst begränsade idag jämfört med majoritetsbefolkningen, vilket innebär att det över huvud taget inte går att säga så mycket om minoriteten. Det går heller inte att göra bedömningar av om det minoritetspolitiska arbetet ger någon faktisk och avläsbar effekt.

Det finns behov av statistik, kvalitativ och kvantitativ data om den sverigefinska minoriteten på en rad områden såsom hälsa, användning av olika typer av tjänster, sysselsättningsgrad och andra levnadsförhållanden, erfarenhet av diskriminering, användning av public service tjänster etc. på motsvarande sätt som samlas in om majoritetsbefolkningen. Denna data behöver vara köns- och åldersbestämbar.

Det är, enligt Sverigefinländarnas delegation, anmärkningsvärt att regeringen inte ens lyft de möjligheter till insamlande av förbättrad statistik som Diskrimineringsombudsmannen pekat på i sin rapport - se "Lost Momentum" sid 11-12. Frågan har heller inte lyfts av Kulturdepartementet vid de samråd som genomförts med den sverigefinska minoriteten. I rapporten angavs att vissa generella nationella kartläggningar borde kunna användas där även personer tillhöriga den nationella minoriteten sverigefinnar kan ange detta frivilligt.

Ska en möjlighet till överprövning av beslut införas (p. 18 i direktiven)?

- I dag finns ingen möjlighet att överklaga beslut med stöd av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Utredningens uppdrag är att bedöma om det är möjligt och lämpligt att införa en sådan rätt på något område.

- Vi undrar om ni har uppfattat att det finns en efterfrågan/behov av att få beslut överprövade och i så fall i vilka situationer.

Svar: Generellt och principiellt är det önskvärt att beslut ska kunna överklagas. När det gäller frågan om ett införande av överklagandemöjlighet skulle kunna förbättra implementeringen i kommunerna, bedömer Sverigefinländarnas delegation det som ytterst tveksamt. Om en enskild familj inte erbjuds äldreomsorg eller förskola på finska eller om denna bedöms vara för begränsad för att anses vara "delvis" på finska enligt minoritetslagens bestämmelser, hjälper det inte familjen att beslutet kan överklagas. Det som sker är att kommunen kan hänvisa till att frågan får prövas i förvaltningsdomstol och att familjen får vänta den långa tid som ett domstolsavgörande medför. För en barnfamilj innebär väntan att familjen sannolikt måste välja annan barnomsorg eller acceptera att "delvis" inte ger det stöd för den språkliga utvecklingen som faktiskt behövs för att stärka eller tillägna sig minoritetsspråket. Då har barnet förutsättningar att utveckla minoritetsspråket drastiskt försämrats. Skulle ett domstolsutfall vid en senare tidpunkt visa att rätt till förskola på finska förelåg, ja då är det ofta svårt för familjer att åter rycka upp barnet från befintlig barnomsorg. En äldre som istället placeras i svenskspråkig omsorg får omgående en sämre omsorgskvalitet om det finska språket inte tillgodoses. Så införande av överklagningsmöjlighet kan i värsta fall bli ännu ett sätt för kommuner att inte ta ansvar för minoritetsåtagandena.

Förbättra allmänhetens kunskaper om de nationella minoriteterna (p. 19 i direktiven)

- Hur kan allmänhetens kunskaper om de nationella minoriteterna och deras språk öka?
- Känner ni till några exempel på kunskapshöjande åtgärder som har gett goda resultat?

Svar: Efterlevnaden av läroplanens krav att alla elever i grundskolan ska ges kunskap om de nationella minoriteterna skulle kunna förbättras ytterligare.

Politikernätverket som initierats av Haninge kommun under 2016 kan vara ett sätt att öka kunskapen bland politiker och därmed i berörda kommuner.

Uppföljningsmyndighetens rapporter skulle i större utsträckning kunna användas för att synliggöra goda exempel och även inspirera andra kommuner att utveckla arbetet.

När det gäller möjligheterna att förbättra implementeringen skulle även exempel från andra mänskliga rättighetsområden kunna användas. Ett sådant exempel är kommunernas arbete med barnkonventionens bestämmelser. Inom barnkonventionen har barnombudsmannen använt enkäter till kommuner som offentliggjorts på nätet använts framgångsrikt. På det sättet har kommunernas agerande kunnat rankas med andra kommuners och kommunmedborgarna har själva kunnat ta del av hemkommunens svar och jämföra med andra kommuner. Transparensen har därmed fungerat pådrivande och kommuner som sköter sig dåligt har blivit synliggjorda, vilket kan bidra till vilja att förbättra situationen.

Det är anmärkningsvärt att Sveriges kommuner och landsting valt att förhålla sig så passiv i frågan om minoritetsrättigheter. Minoritetsrättigheter har inte tagits med i det mer omfattande arbetet med mänskliga rättigheter som genomförts med särskilda medel från regeringen och de har heller inte varit föremål för samlade insatser i förhållande till kommunerna, i vart fall inte de senaste åren. Om SKL valde en mer proaktiv och stödjande roll, skulle kommunerna och särskilt de i förvaltningsområdena kunna arbeta ännu bättre med minoritetsfrågorna. Det skulle sannolikt innebära effektivare användning av resurser och statsbidrag, möjliggöra samordningsvinster och öka kunskapen om de nationella minoriteterna och deras rättigheter.

Underlag, kontakter och andra förslag till utredningen

- Finns det material, exempelvis myndighets- eller forskningsrapporter, enkäter eller liknande som ni bedömer kan vara av intresse för utredningen?
- Har ni kontaktuppgifter till personer eller organisationer som ni bedömer kan bidra med viktig information till utredningen?
- Har ni andra förslag på åtgärder som utredningen bör vidta?

Svar: De rapporter som Sverigefinländarnas delegation publicerat är av intresse för utredningen, särskilt rapporterna till Europarådet, eftersom de beskriver en rad problemområden.

Det är olyckligt att denna enkät inte spridits till fler minoritetsorganisationer. Bl.a. den sverigefinska pensionärsorganisationen som inte ingår i referensgruppen behöver kontaktas för att komplettera underlaget. Vänligen kontakta Pirkko Sinkkonen. I Väst-Sverige finns också ett stort antal lokala sverigefinska organisationer som inte ingår i riksförbundet och även dessa behöver ges möjlighet att lämna synpunkter.

Sverigefinländarnas delegation anser därför att det behövs ett bredare samråd med sverigefinska organisationer än de möten som nu sker med referensgruppen. Vi har tidigare föreslagit att utredningen arrangerar ett sådant möte vecka 7, 2017, för att kvalitetssäkra underlaget och föra en diskussion utifrån resultaten från enkätundersökningen bland enskilda sverigefinnar som genomförs i början av året.

Övriga synpunkter på utredningens uppdrag

FRÅGOR SOM ENDAST BERÖR SAMISK-, FINSK- OCH MEÄNKIELITALANDE

Statsbidrag till kommunerna inom förvaltningsområdena (p. 8 i direktiven)

Utredningen ska överväga en ändring när det gäller regleringen av det statsbidrag som lämnas till de kommuner och landsting som ingår i förvaltningsområdena. Vilka problem och möjligheter ser ni när det gäller statsbidraget?

Svar: Den förra regeringens sänkning av statsbidragsnivåerna till kommunerna visade sig var mycket olycklig, eftersom det skapade osäkerhet hos många kommuner rörande statens engagemang i frågan.

Sverigefinländarnas delegation har varit starkt kritisk till det förslag som Länsstyrelsen i Stockholm lämnade rörande riktlinjer för statsbidragens användning – se bifogat yttrande daterat 17/2 2016. I yttrandet framkommer en del synpunkter om vad som är problem i den nuvarande utformningen. Bl.a. borde statsbidraget vara indexerat så att kommuner i förvaltningsområdena blir kompenserade för kostnadsökningar.

Ratificering av ytterligare artiklar i språkstadgans del III (p. 2 i direktiven)

Utredningen ska överväga om Sverige bör ratificera ytterligare artiklar (egentligen punkter i artiklar) i del III i den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Vissa punkter är inte ratificerade alls och vissa är ratificerade endast avseende ett eller två av de tre språken inom förvaltningsområdena.

Bifogat denna frågelista finns ett utdrag ur språkstadgan med markeringar. De punkter som är helt ratificerade eller som skulle ge ett *lägre skydd* än idag är inte markerade. De punkter som är formellt möjliga att ratificera är markerade med en enkel ram och de som är ratificerade endast avseende ett eller två av de tre språken är markerade med en tjockare, dubbel ram.

Notera att utredningen i princip inte har något uppdrag när det gäller skola och utbildning (bortsett från förskolan), vilket träffar artikel 8 (undantaget punkt 1.a).

Utredningen önskar era synpunkter på om det finns anledning för Sverige att ratificera ytterligare artiklar i språkstadgan.

Svar: Den svenska regeringens inställning till implementering av Europarådets minoritetskonventioner har hittills varit att etappvis ta steg framåt. Språkstadgan är också uppbyggd på ett sådant sätt att ratificeringen kan kompletteras. I propositionen 2008/09:158 talas också om stegvis utveckling. De områden som är allra mest angelägna att höja ratifikationsnivån på är utbildning och äldreomsorg/hälso- och sjukvård.

Om man jämför Sveriges åtaganden på utbildningsområdet med jämförbara länder som Norge och Finland blir Sveriges låga ambitionsnivå uppenbar.

Ratifikation av språkstadgan, en jämförelse mellan länder och språk, rörande två av artiklarna. Högre ratificeringsnivå än i Sverige är gulmarkerat.

Artikel	Sverige			Finland		Norge
	samiska	finska	meänkieli	svenska	samiska	samiska
förskola	8.1.a.iii	8.1.a.iii	8.1.a.iii	8.1.a.i	8.1.a.i	8.1.a.iii
grundsk	8.1.b.iv	8.1.b.iv	8.1.b.iv	8.1.b.i	8.1.b.i	8.1.b.iv
grundsk	8.1.c.iv	8.1.c.iv	8.1.c.iv	8.1.c.i	8.1.c.i	8.1.c.iv
yrkesutb	8.1.d.iv	8.1.d.iv	8.1.d.iv	8.1.d.i	8.1.d.ii	8.1.d.iv
univ	8.1.e.iii	8.1.e.iii	8.1.e.iii	8.1.e.i	8.1.e.ii	8.1.e.ii
vux utb	8.1.f.iii	8.1.f.iii	8.1.f.iii	8.1.f.i	8.1.f.ii	8.1.f.ii
hi, ku	8.1.g	8.1.g	8.1.g	8.1.g	8.1.g	8.1.g
lärarutb	8.1.h	8.1.h	8.1.h	8.1.h	8.1.h	8.1.h
övervakn	8.1.i	8.1.i	8.1.i	8.1.i	8.1.i	8.1.i
	8.2	8.2	8.2	8.2	8.2	8.2
	13.1.a	13.1.a	13.1.a	13.1.a	13.1.a	13.1.a
				13.1.c	13.1.c	
				13.1.d	13.1.d	

				13.2.a	13.2.a	
				13.2.b		
soc oms				13.2.c	13.2.c	13.2.c
				13.2.d	13.2.d	
				13.2.e		13.2.e

Källa: Finland: ikraftträdande 1/3 1998,

http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/PeriodicalReports/FinlandPR1_en.pdf

Norge: ikraftträdande 1/3 1998,

http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/PeriodicalReports/NorwayPR1_en.pdf

Av tabellen framgår att åtagandena enligt del III i språkstadgan är genomgående högre i Finland inom alla utbildningsområden, både rörande svenska och samiska. I Norge är skyddsnivån för samiskan densamma som i Sverige i förskola och grundskola, men däremot är det lagstadgade skyddet för enskilda elever betydligt starkare för samiskan.

Mot bakgrund av att Europarådet underkänt den svenska modellen med modersmålsundervisning och mot bakgrund av den faktiska språkbytessituationen som de nationella minoritetspråken befinner sig i, är det ytterst angeläget att höja ambitionsnivån och nivån av ratificeringen och därmed stärka rätten till undervisning på minoritetspråk i vart fall inom förvaltningsområdet. Det är också ett naturligt nästa steg att ta i utvecklandet av minoritetsrättigheter.

Sverige har valt att inte ratificera artikel 13.2.c som reglerar äldreomsorg, trots att äldreomsorg finns medtagen i minoritetslagen som rättighet och Sverige uttryckligen uttalat att äldreomsorg omfattas av det förstärkta skyddet. Även här är det motsvarande åtagandet betydligt högre i Norge och Finland för svenska respektive samiska. Som beskrivits ovan finns det därför anledning att utvidga skyddet till att även omfatta hälso- och sjukvård. De territoriella nationella minoritetspråken behöver ges ett folkrättsligt skydd på omsorgsområdet, och då behöver ratificeringsnivån höjas i Sverige. Hälso- och sjukvård på finska går redan att lösa i viss mån idag, dels genom tolktjänster, dels genom mer systematisk listning av busläkare med språkkunskaper på vårdcentralerna. Det handlar således i första hand om en högre grad av matchning mellan språkkunskaper och brukare, vilket också skulle kunna innebära en effektivisering av landstingens nuvarande resurser. För samiskans del har det också betydelse om de nordiska regelverken nu ska harmoniseras i högre grad – det är ju ett av argumenten för framtagandet av en nordisk samekonvention.

Det finns givetvis andra artiklar där ratifikationsnivån skulle kunna höjas, men de ovannämnda är de mest akuta. Det kan bl.a. noteras att artikel 11.1.c.i (uppmuntra och/eller underlätta inrättandet av minst en TV-kanal på landsdels- eller

minoritetsspråket) inte fungerar i praktiken för finska språkets del. Så i första hand behöver regeringen säkra att redan gjorda åtaganden efterlevs.

Om regeringen vill höja medvetenheten och ansvarstagandet för minoritetsspråken generellt i Sverige skulle man även kunna överväga ratificering av artikel 12.3. (ta vederbörlig hänsyn till landsdels- eller minoritetsspråk och den kultur dessa ger uttryck för när de sprider sin kultur utomlands). Det skulle innebära en bekräftelse av att de nationella minoriteternas språk och kultur faktiskt är en del av det svenska kulturarvet som ska skyddas och främjas, inte bara nationellt.